

üres térben mozog. Ha pedig tisztán szépirodalmi mű volna, nem soroznók előnyei közé sem széthulló szerkesztését, sem jellemző és ábrázoló készletének soványságát, sem kevéssé ötletes és majdnem teljesen humortalan előadását. De, mert sem egyik, sem másik, vesszük annak, ami: ritkabeccsű és ránk, magyarokra különös jelentőségű dokumentumnak, amelynek pompás magyarságú tolmácsolásáért, gondos, sokoldalú kommentálásáért s izléses köntösben való áldozatkész kiadásáért a nagyszerű nyelvtelenségű és lobogó missziói hevületű fordítót minden elismerés megilleti.

Révész Imre.

Hat verseskönyv.

Petri Mór: Magyar szonettek és egyéb versek. Budapest, 1933. A szerző kiadása. — **Gyökössy Endre: Hiszek.** Jubileumi verseskönyv, 1902—1932. Budapest, Singer és Wolfner kiad. — **Sértő Kálmán: Falusi pillanatok.** Genius kiadása. — **Losonczy Ádám: Látomás a garázsban.** Budapest, 1933. A Vajda János Társaság kiadása. — **Magasi Artur: A kristály és a kaméleon.** Az Élet kiadása. — **Szendró József: Bravó Ézsau.** Tersánszky J. Jenő előszávvál. A «Hangszóró» kiadása, 1933.

Petri Mór, a költő, hetven éves. Kötetbe foglalt versei az élet őszének utolsó, nagy termékenységgel kibomló virágai. A szonettnek nálunk ő a legszorgalmasabb művelője: egy-egy újsághír, exotikum, esemény, sokszor csak eset, már szonett írására ihleti. Ebbe a kerek, zárt formába ácsolja bele a lélek friss benyomásait, nem mindig szerencsés reflexiókkal kísérve. Komor látásmódja bizonyos szónoki pózzal párosul. Az elmulás kegyetlen keserősége borítja legtöbbször sötétbe verseit. Vigasztaló világosság alig villan e szonettekben. Triolettjeinek ügyesen feldobott színfoltjai már tisztább, finomabb költői hangulatot teremtenek. Ihlete e rövid, nyolcsoros versek-

ben friss marad, nem fogy ki. Mozaikjaiból nagyobb kedvvel tudnánk összeállítani a költő szentimentálisan szomorú, de igaz arcát. Ez az arc csak akkor melegszik át, ha a maga problémáiról ír a költő. Hálás és nagyon is kimerített témája: gyermekkorának emlékei. Itt csak szokványos hangoikat üt meg. Hazafias lírája — a Lévay Józsefek, Tóth Kálmánok nyelvén — már nem tud átütő erejét kitermelni. Közlebbi és egyszerűbb, erősebb és őszintébb kell. Egy emberi élet nagy kultúrája, tiszteletreméltó érzései és tiszta, végigvezetett, logikus gondolatjai mögött olyan ember áll, aki ezután az elszállt élet után nyúl, mint galamb után, amelyet hasztalan próbál kézre csalogatni. És ez a vágy az, ami verseit megszépíti.

A gyermekek barátja, *Gyökössy Endre* is abba a költői iskolába járt még, ahová a szonettek írója tartozik. De egy lépéssel mégis messzebb lépett. Most, amikor harminc év termésének javát kezünkbe adja, három szempontból is érdekes ez a kötet. Egyrészt a lélek belső, egyéni fejlődése szempontjából, az ifjúság, a férfikor s az öregség első árnyain át. Másrészt, mert érdekes irodalmi korszakokat ível át ez a pálya a nemzeti klasszicizmus utolsó napjaitól Ady forradalmán át az új népiesség mesgyéjéig. A harmadik nézőpontot a politikai háttér változó képei, a verőfényes béke boldog kora, a világháború borzalmas tablója és a jelen reménytelen képei adják a megfigyelésre. A szerelem, a család meleg szeretete, barátság, kenyérgondok, majd a mulandóság problémája a láncszemei a harminc év belső fejlődésének. Arany, Petőfi népiességének hagyományát jelzik dalai, ifjúkori szerelmes versei, aztán teret kap Ady erős egyéniségének szuggesztív hatása. Sokszor éppen a szembe fordulásban (Hivogat Kelet) ott vibrálnak az új szóképek, új gondolatkörök, merészebb villanások s mindaz

a letörölhetetlen jelleg, ami ennek a belsejében forrongó kornak sajátos bélyege: «elnyelnek az öles ködök», «izomtépő birkózás» stb. Későbbi versei az új népiesség felé is elhajolnak már, amit elősegít az örökségül hozott jó formakétség és tökéletes ritmusérzés. (Téli tájkép.) A világháborúban pacifista álmái vannak, trianoni nyomorúságunkat sok szép zsoldáros versben siratja. — Ez a háromszáz vers nem revelál nagy és rendkívüli költőt, de igaz érzésű, sokszor tiszta művészi élményt nyújtó poétát.

Sértő Kálmán és Losonczy Ádám verseit egymás mellé, illetőleg egymással szembeállítva ítélni meg legjobban. Tipikus példái annak, hogy ma már a költészet is specializálódik a költő életmódja szerint. Valamikor a költő egyetemes nézőpontból nézte a világ dolgait és minden emberi élet-sorsot, életstílust átviharoztatott magán (Petőfi!), ma minden életforma a maga emberén keresztül szólal meg. Ime: a föld éneke a «Falusi pillanatban» s a gépbe beépített ember, a sofőr «Látomása a garázsban».

Sértő Kálmán frissesége, eredetisége, harsogó színei, jóízű derűje, fáradás nélküli lendülete még sok eljövendő dalnak az ígéretével üzen felénk. Sok erő, sok íz van ebben a kötetben, akárhol nyitjuk fel. Merészen nyúl a témához és még akkor is biztos kézzel viszi, amikor már más költő régen átlépte volna az ízlés határait. Az olvasóban nem bosszúság, legfeljebb jóízű nevetés fakad. Ez a «határjárás» mégsem ajánlatos, mert nem kever új szint a palettára és ezért létjogosultsága is kétséges. (Mégkövetlek égi Atyám, Étvágyrontó, stb.) A költő vizuális típus: képlátásait nyers színekkel vázolja fel. «Gazda emeli fel a konyhaküszöbön Barna bütyökbimbós, vöröslángú kezét.» (Falusi pillanat.) Lelke a falu, témája a falu, beszéde színmagyar beszéd, de az a távlat, amelyből fajtájának életét,

vergődő sorsát, esettségét látja, már nem paraszti. Ezért Sértő Kálmán nem «parasztköltő». Ez a távlat, amely őt a néptől elválasztja, éppen az a szükséges távolság, amiben a dolgok felemelkednek a valóság talajáról a költészet biztosabb, csak a lényegét tükröző alapjára. Egy-egy verse gondolatritmusával a Kalevala hangját üti meg: «Elmondja utam az anyjuk, Eldicsér az édesanyjuk.» Vagy: «Irom holt felől a dalom, Juliska felől a dalom.» Az Arany-balladák is hathatnak rá: (Tengerihántás.)

Losonczy Ádám, a 152-es gépkocsivezető éneke a vergődő városi iparosifjúságnak, a gép rabszolgáinak a dala. Fiatal ember, aki a volán mellett, száguldó kilométerek felett elsuhanva életről, sorsról, jövőről gondolkodik. Igaz és nagyon meggondolt szavakat ejt, súlyosan, sötéten. «Az ifjúság halott» — jajdul fel, mert meghalt benne a jövő reménye. Fél a szerelemtől, fut a gondolat elől, nem mer utódoknak életet adni.

*«Mert rettentő a sok színes láz,
mely ezer vetületével izmain feszíti,
mely örökös vágyakkal veri a szívemet,
s mégis zablát vel szájamba.»*

(Vétség.)

Olyan ember éneke ez, aki ma már csak «alkatrész a gépek mély acél-olén» s aki a gépek között, a vasládában mégis a «küzdelmes valótlant» hordja lelkében, rejtve, amint írja: «magambazárult illatok halódnak szívemen.» (Párák.) — Az izmos kéz néha mégis ránehezedik, túlságosan is rásulyosodik a gondolatokra, s nem engedi, hogy felszabadulva nehéz gát-lások alól, tiszta harmóniában lengjenek felénk.

Magasi Artur a régi és az új költői irányok között úttalan tévelyeg. Elveti a régi formát, a klasszikus megkötöttség «nyügét», de újat, jobbat nem tud adni. Vissza-visszazökken a rimes vers gátjai közé — belső ritmust

vesztve és gyermekien rossz rimelés-sel. Formái kátyukká, útvesztőkke lesznek, amelyek között csaknem elmerül. Mondanivalói legtöbbször a természettől különvált ember érdektelen önvallomásai. A gondolat és az érzés nem egyszerre születik benne. A puszta gondolati szubstanciát pedig nem lehet versformába öltöztetni, s ha a gondolat nem oldódik fel a születés pillanatában érzelmi folyamattá, a vers elveszti lényegét. Sok szimbólumnak indult verse hasonlattá szélesedik. Hazafias lírája még verseinek átlagos színvonalát sem éri el. Biztatóbb ciklusa: «Beszélgetés a Bakony-érrrel.»

Szendró József fiatal költő, aki egyelőre önmagát lelkendező körül. Ez a nagyranőtt és nagyra növelt öntudatosság árt a fejlődő embernek. A lélek, az olvasó lelke, ha versek fölé hajlik, világitó szépségeket kér és ha kapott ilyeneket, még mindig ráér megkérdezni: ki az, aki ezeket adta? Terszánky előszava korán előlegezte a szuperlatívuszokat ott, ahol a «gradus positivus» sem mondható némi jóindulat nélkül bizonyosnak. *Juhász M.*

Móra Ferenc: Aranykoporsó. Regény két kötetben. Génius kiadása.

Móra Ferencről a figyelmes olvasónak három arcképe is van. Az egyik a szegedi múzeum tudós igazgatójáról, az autódidakta archeológusról készült, aki buzgón túrkálja «ősökért» a földet, de közben talán még szívesebben elbeszélget munkásaival és a tanyási népekkel. Le is ábrázolja őket, kicsit ironikusan fölényes, de sok szívvvel írt karcolataiban. Népi magyarság és tiszta humánus körvonalai tetszenek fel ilyen írásaiból.

Másik arcát inkább csak a pesti polgár s a zsidó intellektüel ismeri a radikálisok sajtóorgánumának lapjairól, amelyeken epés széljegyzetekkel csipkedi a társadalom kinövéseit, a hatalmasok hiúságát és a bürokrácia

csudáit és enyhe szentimentalizmussal szeretőgeti kis unokáját. Századeleji liberális középosztálybeli úr, kritikus szellemű újságíró és melegszívű családapa vonásai vegyülnek el ezen a képen.

A harmadik az irodalomtörténet számára készül és olyan nagyobb igényű írásai mögül bontakozik ki, mint az *Ének a búzamezőkről*, vagy most az *Aranykoporsó* Diocletianus császár regénye.

Diocletianus kora regényes feldolgozásra csábítóan érdekes, sőt drámai feszültségű. A világbirodalmi eszmét képviselő istencsászár még leküzdő a partikuláris érdekekre törő mozgalmakat szító családtagjait, a római pogányság még egyszer megkísérli a kereszténység eltiprását, noha a kereszténység immár az egyetlen integráló erkölcsi és társadalmi erő a széthulló, már csak bürokráciával összetartható impériumban. És ezeknek a monumentális vonalaknak hátterében mély lelki válságok rejtelmei gyaníthatók: a salonai remete lélektani kérdőjele.

Ami *lényegeset* erről a korról a tudományos történetírás megállapított, ami *apró* mozzanatot a források feljegyeztek és megőriztek, azt varázsló művészkéz kelti itt életre. Gárdonyi legkitűnőbb történeti regényeinek írásművészete él tovább Móra Ferenc *Aranykoporsó*-jában. Talán csak annyi a különbség, hogy Móra az apró adatokkal dolgozik szívesebben és sajátos módon, kevesebb átmenettel keveri el a történeti kép, vagy jelenet monumentális vonalait a magánélet aprócska mozzanataival, augusztusok és caesárok sorsát a parasztok és rab-szolgákéval, a paloták fényét a csap-székék és pékboltok bűzével. Apró ecsetvonásokkal fest, a tárgyakon meg-megvillanó fénysugárral, nem folytonos világosságban. Ezt az ecsetkezelést követi rövid mondatokra tördelt stílusa is. Képen a mult néha